

13. Цуркан А. В. Ориген: проблема взаємодія релігії і філософії / Алексей Викторович Цуркан / отв. ред. В. Н. Акулинин. – Новосибирск: НГУ, 2002. – 146 с. – (Experientiae. Вып.2).

14. Шафф Ф. История христианской Церкви: В 7-ми т. – Том 1: Апостольское христианство. 1–100 по Р. Х. / Филип Шафф; [пер. Д. А. Розет]. – 2-е вид. – СПб.: Библия для всех, 2010. – 585 с.

15. Шафф Ф. История христианской Церкви: В 7-ми т. – Том 2: Доникийское христианство. 100–325 г. по Р. Х. / Филип Шафф; [пер. О. А. Рыбакова]. – 2-е вид. – СПб.: Библия для всех, 2010. – 572 с.

16. Шафф Ф. История христианской Церкви: В 7-ми т. – Том 5. Средневековое христианство. 1049–1294 г. по Р. Х. / Филип Шафф; [пер. О. А. Рыбакова]. – СПб.: Библия для всех, 2008. – 576 с.

17. Sellers R. V. Two Ancient Christologies. A study in the Christological Thought of the Schools of Alexandria and Antioche in the Early History of Christian Teaching / R. V. Sellers. – London, 1940.

References

1. Garnak A. Istorija dogmatov / Adol'f Garnak // Rannee hristianstvo: V 2-h t. – M.: ACT; Har'kov: Folio, 2001. – T.2. – S. 87–508. – (B-ka R. X. 2000. Religioznaja filosofija).

2. Goff le Zh. Civilizacija srednevekovogo Zapada / Zhak le Goff; [per. s fr.] / obshh. red. Ju. L. Bessmertnogo, poslesl. A. Ja. Gurevicha. – M.: Progress, Progress-Akademija, 1992. – 376 s.

3. Kozlovskij I. A. Fenomen izmenenija cennostnyh orientacij v duhovnyh poiskah lichnosti i obshhestva krizisnoj jepohi / Igor' Anatol'evich Kozlovskij // Antychnist' – Suchasnist' (pytannja filologii). – Donec'k: DonNU, 2001. – Vyp.1. – S. 9–14.

4. Losev A. F. Istorija antichnoj jestetiki: Itogi tysjacheletnego razvitija: V 2-h kn. – Kn.1 / Aleksej Fjodorovich Losev. – M.: Iskusstvo, 1992. – 656 s.

5. Origen. O nachalah / Origen // Origen. O nachalah. Protiv Cel'sa. – SPb.: Bibliopolis, 2008. – S. 35–403.

6. Origen. Protiv Cel'sa / Origen // Origen. O nachalah. Protiv Cel'sa. – SPb.: Bibliopolis, 2008. – S. 404–790.

7. Posnov M. Je. Gnosticizm II veka i pobeda hristianskoj Cerkvi nad nim / Mihail Jemmanuilovich Posnov. – Fototipicheskoe iz-e. – Brjussel': Zhizn' s Bogom, 1991. – 893 s.

8. Renan Je. Hristianskaja cerkov' / Jernest Renan; [per. fr. V. A. Obrucjeva]. – Reprintnoe vosproizvedenie iz-ja N. Glagoleva. – Jaroslavl': Terra, 1991. – 303 s.

9. Savrej V. Ja. Aleksandrijskaja shkola v istorii filosofsko-bogoslovskoj / Valerij Jakovlevich Savrej. – 3-e izd. – M.: KomKniga, 2011. – 1008 s.

10. Heggglund B. Istorija teologii / Bengt Heggglund; [per. s shvedsk. V. Volodin]. – SPb.: Svetoch, 2001. – 370 s.

11. Hlebnikov G. V. Filosofskaja mistika i gnosticizm: istorija i sovremennost': Analiticheskij obzor / G. V. Hlebnikov. – M.: RAN. INION. Centr nauchno-informacionnyh issledovanij. Otd. Filosofii, 2009. – 148 s. – (Problemy filosofii).

12. Holl S. Dzh. Uchenie i zhizn' rannej Cerkvi / Stjuart Dzh. Holl; [per. angl.]. – Novosibirsk: Posoh, 2000. – 324 s.

13. Curkan A. V. Origen: problema vzaimodejstvija religii i filosofii / Aleksej Viktorovich Curkan / отв. ред. В. Н. Акулинин. – Новосибирск: НГУ, 2002. – 146 с. – (Ehrentia. Вып.2).

14. Shaff F. Istorija hristianskoj Cerkvi: V 7-mi t. – Том 1: Apostol'skoe hristianstvo. 1–100 по Р. Х. / Filip Shaff; [per. D. A. Rozet]. – 2-е вид. – СПб.: Библия для всех, 2010. – 585 с.

15. Shaff F. Istorija hristianskoj Cerkvi: V 7-mi t. – Том 2: Donikejskoe hristianstvo. 100–325 г. по Р. Х. / Filip Shaff; [per. O. A. Rybakova]. – 2-е вид. – СПб.: Библия для всех, 2010. – 572 с.

16. Shaff F. Istorija hristianskoj Cerkvi: V 7-mi t. – Том 5. Srednevekovoe hristianstvo. 1049–1294 г. по Р. Х. / Filip Shaff; [per. O. A. Rybakova]. – СПб.: Библия для всех, 2008. – 576 с.

17. Sellers R. V. Two Ancient Christologies. A study in the Christological Thought of the Schools of Alexandria and Antioche in the Early History of Christian Teaching / R. V. Sellers. – London, 1940.

Somov A. Y., competitor, Institute of Higher Education NAPS of Ukraine (Ukraine, Kiev), gileya.org.ua@gmail.com

Formation of the Christian religious and philosophical paradigm Superman at the turn of two epochs – Antiquity and Christianity

We study the creation of a system of ideas about Superman in the transition of cultural and historical period from antiquity to Christianity in the context of

Montanism, Gnosticism and Christology, which was formed as a philosophical reaction to these heresies, laying the foundations of dogmatic theology. Revealed that in the Christian paradigm accentuated traits such as asceticism, physical and spiritual perfection, martyrdom, holiness, unconditional and comprehensive ability to love, likeness, mediation between God and man, immortality.

Keywords: *superman, Gnosticism, Montanism, asceticism, the God-man, holiness, martyrdom, spirituality, physical perfection, religious and philosophical paradigm.*

Somov A. Y., соискатель, Институт высшего образования НАПН Украины (Украина, Киев), gileya.org.ua@gmail.com

Формирование христианской религиозно-философской парадигмы Сверхчеловека на рубеже двух эпох – античности и христианства

Исследуется создание системы представлений о Сверхчеловеке в переходной культурно-исторической период от античности к христианству в контексте монтеизма, гностицизма и христологии, которая формировалась как философская реакция на эти ереси, закладывая основы догматического богословия. Выявлено, что в христианской парадигме акцентируются такие черты как аскетизм, физическое и духовное совершенство, мученичество, святость, способность безусловной и всеохватывающей любви, богоподобие, посредничество между Богом и человеком, бессмертие.

Ключевые слова: *сверхчеловек, гностицизм, монтеизм, аскеза, богочеловек, святость, мученичество, духовность, физическое совершенство, религиозно-философская парадигма.*

* * *

УДК 007:304:659.3

Филипчук С. В.

кандидат історичних наук, доцент кафедри релігієзнавства і теології, Національний університет "Острозька академія" (Україна, Остроп), svitla33@meta.ua

Вияви "РУССКОГО МИРА" У ДРУКОВАНИХ МЕДІА УПЦ МП

Аналізується інкорпорація ідеологем "руського мира" в просторі українських православних медіа (2000–2013 рр.).

Мета статті: дослідити вияви "руського мира" у провідних друкованих ЗМІ УПЦ МП, а також простежити взаємозв'язок і взаємозалежність між тематикою друкованих медіа УПЦ МП та впровадженням ідеології "руського мира" в суспільно-політичний простір України.

Елементами "руського мира" є цивілізаційний, історичний, мовний, культурологічний, суспільно-політичний виміри. Шпальти церковної преси здебільшого використовуються з пропагандистською метою, щоби нав'язати українським віруючим російську парадигму світобачення. Ця система вірувань включає в себе такі постулати: Східна високоморальна цивілізація і її осереддя – православна церква – протистоїть бездуховному Заходу, суспільно-політичні та міжконфесійні процеси в Україні детерміновані змовою глобалістів та РКЦ (на українських теренах виразником її інтересів і виконавцем її завдання головню є УГКЦ) проти колишніх країн СРСР, для яких єдиний шанс на порятунок – це плекання своєї ідентичності й утворення нового союзу, в основі якого буде православна культурна ідентичність.

Ключові слова: *друковані медіа, УПЦ МП, РПЦ, "руський мир".*

Войовнича агресія Росії на Сході України, а також помітна присутність в ідеологічній площині так званої "Новоросії" православно-імперських імперативів, підштовхує дослідників до аналізу і місця в цьому процесі друкованих медіа УПЦ МП. Актуальність теми зумовлена сучасною суспільно-політичною ситуацією в Україні та необхідністю виокремлення в ній релігійного чинника.

Мета статті: дослідити вияви "руського мира" у провідних друкованих ЗМІ УПЦ МП, а також простежити взаємозв'язок і взаємозалежність між тематикою друкованих медіа УПЦ МП та впровадженням ідеології "руського мира" в суспільно-політичний простір України.

Провідні українські релігієзнавці тривалий час констатували і застерігали, що існування в Україні православної церкви, яка юрисдикційно підпорядкована зарубіжному центру, – це загроза національній безпеці

України. На жаль, ці слова залишились не почутими владними інституціями, що покликані дбати про територіальну цілісність нашої держави та її безпеку. У гібридній війні, яка нині триває на території України, надзвичайно важливою є інформаційна складова. Відтак ми проаналізуємо провідні друковані медіа УПЦ МП, які за часом виходу їх у світ були до початку воєнного конфлікту, виявимо присутність у них ідеологем “русского мира” і покажемо напрями їх інкорпорації свідомість віруючих УПЦ МП.

Історична невід’ємність російської влади та РПЦ є очевидним фактом. На початку третього тисячоліття владно–церковною верхівкою Російської Федерації був створений проект “русский мир”, який патріарх Кіріл проголосив як головне завдання РПЦ. З листопада 2009 в Фундаментальній бібліотеці МДУ ім. М.В. Ломоносова відбулося відкриття III Асамблеї Русского мира. В урочистій церемонії взяв участь, зокрема, патріарх Кіріл, який представив у своєму програмному виступі церковне бачення “русского мира” та шляхи його зміцнення і розвитку.

Відтак, у “презентації” церковної версії геополітичного проекту очільник РПЦ зазначив, що “ядром русского мира сьогодні є Росія, Україна, Білорусія... – це і є Свята Русь. ... РПЦ виконує пастирську місію серед народів, які приймають російську духовну і культурну традицію як основу своєї національної ідентичності, або ж, принаймні, як її суттєву частину”. Кіріл, фальсифікуючи історію на свою користь, наголошує, що в країн т.зв. історичної Русі є вагомні підстави для розвитку інтеграційних процесів, адже вони нібито належать до одного цивілізаційного простору, в рамках якого накопичені цінності, знання і досвід, які допомагали трьом народам завжди посідати гідне місце в людській сім’ї. Визначити цивілізаційний простір “русского мира” можна не за політичними кордонами та спільними політичними інститутами. В основі “русского мира” лежить православна віра, яку, як стверджує патріарх, було спільно набуто “в Київській купелі хрещення”. Другою опорою “русского мира” є російська культура і мова, а третім підґрунтям – спільна історична пам’ять і спільні погляди на суспільний розвиток. Розвиваючи цю думку, Кіріл стверджує, що “в результаті спільної творчості народів Русі і тих, хто складав з нами єдине ціле протягом віків, виник спосіб спільного співжиття, який у всьому світі асоціюється з російською традицією. В нашому народі існує сильне усвідомлення безперервності і успадкованості російської державної і суспільної традиції. ... Наші предки разом будували і розвивали Русь, обороняли її від іноземних загарбників” [4].

Таке розлоге цитування патріарха Кіріла покликане підтвердити тезу про те, що презентована ним релігійна концепція, за своєю суттю є виключно геополітичною, адже основними вимірами є “геополітика, економіка та безперечно історія в трансформованому “московському” варіанті” [7, с. 82]. Прикметно, що у виступі, а також у суміжних висловлюваннях патріарха Кіріла щодо “русского мира”, відсутнє посилання на Святе Письмо і навіть згадки про Ісуса Христа, що зрозуміло, адже презентується не церковна програма в рамках християнської парадигми, а модернізована

панслов’янська ідея для України та Білорусі. Заручившись підтримкою проросійського режиму Януковича, патріарх Кіріл під час своїх відвідин України з “пастирською метою” послідовно артикулював головні ідеї геополітичного “русского мира”, який протиставлявся європейській цивілізації та її цінностям, до єдності з якими прагне український народ. На цю ідею активно працювали і працюють засоби масової інформації УПЦ МП, зокрема друковані, а також ЗМІ біляцерковних православних структур “СоюзПравославних братств України”, “ПравославнебратствоОлександраНевського” та ін.

Для аналізу друкованих ЗМІ УПЦ МП нами було обрано найпопулярніші в середовищі прихожан, а також такі, що мають найбільші накладі, видання: “Фома в Украине”, “Отрок.ua”, “Спасите наши души!”, “Фамилия”, “Інформаційний вісник УПЦ” та ін. Водночас розгляд заявленої теми обмежимо хронологічно 2000–2013 рр. і будемо здійснювати в розрізі основних маркерів “русского мира”: цивілізаційний, історичний, мовний, культурологічний, суспільно–політичний.

Мовний вимір “русского мира”. Більшість друкованих видань УПЦ МП російськомовні. Так, згідно з переліком ЗМІ, рекомендованих Синодальним інформаційно–просвітницьким відділом УПЦ МП [9], російською мовою виходять такі видання: “Труды КДА”, “Академический летописец”, “Фома в Украине”, “Православие и медицина”, “Самарянка”, “Фамилия”, “Живой родник”, “Шишкин лес”, “Капельки”, “Спасите наши души!”, “Начало”, “Серебрянный звоночек”, “Православный взгляд”, “Седмица”, “Мгарский колокол”, “Родительский комитет”, “День ангела” тощо. Чимало видань мають і російську, і українську версії, як, скажімо, “Отрок.ua”, а деякі є двомовними з переважанням російської, приміром, “Інформаційний вісник УПЦ”, “Церковна Православна газета” тощо. Відтак можна стверджувати про домінування російської мови на шпальтах церковних друкованих ЗМІ, що цілком відповідає ідеологемі “русского мира” про те, що “російська мова стала плодом спільних зусиль людей різних національностей. Вона виникла як засіб спілкування між різними народами. Тому необхідно докладати зусиль зі збереження та поширення цього спільного надбання” [4].

Оскільки мова, головне знаряддя соціалізації особистості, то використання російськомовності або ж двомовності в друкованих виданнях УПЦ МП, очевидно, покликане (не стільки поодинокими газетами й журналами, а в сумі видань) зруйнувати не тільки українське мовне середовище, але й підірвати генетичний код нації (мову), який поєднує минуле з сучасним, програмує майбутнє і забезпечує буття нації у вічності.

Цивілізаційний вимір “русского мира”. Вивчаючи матеріали друкованих ЗМІ УПЦ МП, відразу помітно, що наскрізно є тема протиставлення Західної цивілізації та “русского мира”. У статтях у церковній православній пресі Захід постає як такий, що морально деградував, духовно мертвий; цій цивілізації властиві різного роду духовно–моральні збочення, що, на думку ідеологів модернізованого панславизму, не гарантують людині спасіння. Водночас, Москва, Третій Рим,

забезпечує збереження таких цивілізаційних установок, які характеризуються як спасительні. Так, у великодньому збірнику УПЦ МП “Воскресення день, просветімся людіє!” написано: “Від Заходу не буде спасіння. Богдан Хмельницький – у Києві пам’ятник, – куди він булавою вказує? На Москву, на Схід, на Третій Рим, а четвертому не бувати, там спасіння наше” [3, с.19].

У статті Петра Симоненка “Хрестовий похід проти України” стверджується, що православ’я (у єдності з РПЦ) – це історія нашого народу, наша мораль; УПЦ – це символ єдності України (сумнівне твердження, адже, за дослідженнями Центру Разумкова, Україна – поліконфесійна країна, в якій наявне переважання православ’я (51% від загальної релігійно межі, а УПЦ МП, відповідно, 67% від загального масиву православних організацій [10, с.36]); перед викликом глобалізації вистояти може тільки православна церква (звісно, УПЦ МП в єдності з РПЦ), адже вона витворила свою духовність, яка протистоїть “загальнолюдським цінностям” Заходу, що є католицькими та протестантськими. Відтак західна цивілізація змальовується як загарбницька, тотожна нехристиянській культурі, аморальній бездуховності, зате православний Схід – охоронець одвічних християнських цінностей, які єдині можуть в релігійному сенсі спасти від апостазії в ХХІ ст. [12, с.46].

Пишучи про США та Європу в період після II Світової війни, аморальність (одностатеві шлюби, продукція Голлівуду тощо), секуляризоване суспільство, в якому панує культ споживацтва, в православних газетах і журналах домінує думка, що західна цивілізація, побудована на християнських підвалинах (католицьких та протестантських), є віровідступницею, позбавленою спасительної благодаті (скажімо, журнал “Спаситенаші души!” надміру експлуатує цю ідеологему). Натомість православний Схід ідеалізується як форпост правдивої віри, як моральний дороговказ для світу, що гине, а також як захисник, який може використовувати не лише духовну, але й військову силу. Зокрема, в газеті “Мир” в статті “Русский щит” йдеться про те, що російські (в які, зрозуміло, включені українські та білоруські землі) землі впродовж віків захищали російські богатирі та князі, а сьогодні від впливу та зазіхань цивілізації Заходу “нас оберігає ядерний (!!!) щит Вітчизни” [11, с. 5].

Опрацьовуючи тему європейської інтеграції України, “Вісник прес-служби УПЦ” подає текст виступу народного депутата К.Самойлик “Європейська інтеграція і прозелітизм”. Авторка зупиняється на результатах візиту папи Римського в Україну 2001 р. і характеризує його як такий, що сприяв поглибленню міжконфесійних проблем. Депутатка у своєму виступі використовує традиційні для православної полеміки штампи, скажімо, “колиска Православ’я – Київ”, “схизматики”, “католицизм – посіпака фашизму, що організовував есесівські дивізії” тощо і наголошує, що нібито: “Організатори візиту провели багатомісячну прозелітично-пропагандистську кампанію, доводячи, що католицизм і “європейський вибір” – поняття

тотожні. А Православ’я... було оголошено головним ворогом “спільно європейського дому” [8, с.52–53].

Чимало є автобіографічних розповідей про європейців чи американців, які в своїх релігійних пошуках, спричинених, на їхню думку, бездуховними католицизмом та протестантизмом, а також секулярним західним суспільством. Такі матеріали об’єднують спільні сюжетні лінії: бездуховна західна цивілізація, якій немає релігійного спасіння, вивчення російської мови та культури, читання російських релігійних філософів, відвідання православного храму і, як наслідок, навернення в православ’я. Так, у статті “Уся повнота радості: як французький дипломат став православним дияконом” диякон Александр Брюне розповідає: “Я зрозумів: Православна церква веде до Бога, і це найбільш певний шлях спасіння. ... Франція – світська держава, яка довго і наполегливо впроваджувала світськість, причому до такої міри, що віруючим це здається формою повного виключення релігії з життя суспільства і вміщення її в вузькі рамки приватного життя” [2, с.18].

Історичний вимір “русского мира”. На шпальтах православних друкованих ЗМІ історія України подається як історія російського народу. Зокрема, у статті “День рождение народа” (журнал “Фома в Украине”, №4, 2012) йдеться про свято Хрещення Русі, яке і в Росії, і в Україні є державним: “Православ’я стало для наших предків народотворчим та державотворчим чинником. 28 липня – це день народження *нашого* народу” [6, с.20]; “28 липня, в день пам’яті рівноапостольного князя Володимира, в колісці *російського* православ’я...” (стаття “День крещення Русі”, журнал “Спасите наши души!”, №8, 2012 р.). Такого змісту цитати можна продовжувати до безкінечності.

Значний масив матеріалів присвячено темі т.зв. розколу, відтак розкольніцької церкви УПЦ КП, “канонічності і благодатності” УПЦ МП. Так, у офіційному виданні УПЦ МП “Віснику прес-служби УПЦ” навіть є окрема рубрика “Розколи, ересі, секти”, де регулярно публікуються новинні матеріали, інтерв’ю, репортажі, присвячені “відлученому від церкви Денисенку”, “лжепатріарху Денисенку”, “анафем’ятам Філарета”, “жовторотому духовному чаду Євстратію “Зорі” тощо.

У рамках протиставлення католицькому і протестантському Заходу, автори досить часто публікують матеріали, присвячені т.зв. католицькій експансії України. Знаковим у цьому ракурсі був візит до України Папи Римського Івана Павла II влітку 2001 р. та його інтерпретація православними журналістами. Зокрема, Василь Анісімов у статті “І все ж, що це було? (до підсумків папського візиту в Україну)” визначив мету візиту понтифіка як політичну, місіонерську та прозелітичну. У матеріалі використано чимало штампів стосовно католицизму: “простягнути уніату палець, він і руку відкусить”, “для українського народу зустріч із католицькою релігійною традицією мало нагадувала розквіт”, “всюди, де з’являлися уніати, лишалися лише кров та попіл”, “укріплення уніато-розкольніцького антиправославного фронту” тощо [1, с.38–42].

Героїзація подвигу СРСР у Другій світовій війні – це окрема сторінка православних друкованих ЗМІ.

Причому ця тема подається в ракурсі перемоги православного світобачення і віри над Заходом. Частинами є публікації, в яких у розповідях про війну навіть відсутні згадки про Бога, християнські цінності. У підтексті проглядається ідеологема, що, мовляв, ми перемогли в тій війні завдяки спільним зусиллям, бо перебували в СРСР, а радянська людина володіла моральними орієнтирами, в основі яких православні імперативи. Відтак той історичний досвід певним чином протиставляється новітній історії незалежної України. Зокрема, у журналі “Фома в Україні” (№2, 2012) ціла рубрика присвячена актуальній і потрібній темі Дня Перемоги “Діти і внуки Перемоги: чому ми можемо навчитися у ветеранів?”. На питання бліц-інтерв’ю на тему “День Перемоги: де і як ви його зустріли?” відповідали ветерани з Риги, Мінська, Санкт-Петербурга, Бреста і Києва, відтак подана представницька картина переважала не в бік українських ветеранів і змістовно, на рівні відповідей, підкреслювала ідеологему про “єдиний і неподільний народ” на пострадянських теренах [5, с.28–29]. Разом з тим, ставлення до діяльності в часи Другої світової війни ОУН–УПА і її вояків–ветеранів різко негативне, вони охарактеризовані як “фашистські посіпаки”, відтак УГКЦ і УПЦКП, які здійснюють панахиди за вояками ОУН–УПА, також отримують у публікаціях такі ж характеристики. Зрозуміло, що такого характеру публікації та вжиті в них штампи не сприяють примиренню ветеранів і міжконфесійному миру в Україні.

Надзвичайно багато газетних та журнальних шпальт присвячено розповідям про кліриків православної церкви, канонізованим святим РПЦ: святий преподобний Ілля Муромець, святий Іоанн Шанхайський, святий Василій Блаженний, Христа ради юродивий, Московський, преподобний Амфілохій, блаженна Ксенія Петербурзька та ін. – це далеко неповний перелік імен, яким присвячені публікації на сторінках дніпропетровського журналу “Спаситенаши души!”.

Культурологічний вимір “русского мира”. Листаючи сторінки газет і журналів, зокрема “Спасите наши души!”, “Фома в Україні”, “Отрок.ua”, “Мир” та ін., перше, що впадає в очі пересічній людині, це художнє наповнення: фото, картини. Слід наголосити, що картини, які ілюструють матеріали газет і журналів, найчастіше є авторства російських художників XIX ст., відтак очевидно є певна маніпуляція образом супроводом, що підсвідомо екстраполює читача в т.зв. “золотий вік” православної віри, коли, нібито, в повноті панували православні сімейні цінності, чесноти справедливості, милосердя, любові тощо.

У культурологічному ключі екстраполяції ідей “русского мира” особливо наочним є повноколірний і надзвичайно якісний поліграфічно журнал “Фома в Україні”. Що зі сторінок видання є “нашою православною культурою”?

Кіно, переважно радянське, яке звеличувало високоморальну радянську людину, хоча і сучасне російське. Так, наведемо лише деякі приклади: інтерв’ю з російськими акторами Олексієм Баталовим “Віра радянського артиста” (№2, 2012), Дмитром Певцовим (№8, 2013), Євгенієм Мироновим “Сповідь –

приниження гордості” (№4, 2012), Єгором Пазенко “Від бандита до священика” (№2, 2013), Борисом Корчевником “Школа анти-гоїзму” (№6, 2012); стаття про Сергія Бодрова “Що приховав від нас старший брат?” (№6, 2012).

Музика, здебільшого російський рок: серія інтерв’ю в №1 за 2012 рік під заголовком “Що думають зірки про Небо”, в якому взяли участь Вячеслав Бутусов, Олег Карамазов; Олексій Белов “Від “Парка Горького” до острова Заліт” (№1, 2013), “Бурановские бабушки”: Євробачення як шлях до храму” (№3, 2012), “Остров Ольги Кормухіной” (№4, 2013).

Література, російська та зарубіжна (це, радше зроблено для того, щоб “достукатися” до сучасного читача через популярні в молодіжному середовищі твори): “Обломов: смерть на дивані” (№3, 2012), “Герцен. Як віра в соціалізм замінила собою релігію” (№2, 2012), “Михайло Прішвін: жива людина” (№2, 2013), “Євангельські алюзії братів Стругацьких” (№1, 2012), “Восьмий день Рея Бредбері” (№4, 2012), тема номера №1 за 2013 р. присвячена письменнику Толкієну “Хоббіт”.

Таким чином, практично цілковита заангажованість на російську культуру, в її кінематографічному, музичному та літературному виявах, засвідчує тенденцію до експансії в інформаційному просторі друкованих ЗМІ УПЦ МП в свідомість українських прихожан цієї православної церкви, а також невоцерковлених. Відтак, очевидно є також представлення російської культури (як високодуховної і православної в суті, відтак – цінніснотворчої) як спільного культурного простору для “трьох братніх народів”.

Суспільно-політичний вимір “русского мира”. У газетах і журналах УПЦ МП простежується заангажованість на підтримку певних політичних сил, які в своїй діяльності екстраполюють проросійську політику. Новинневі матеріали часто розповідають про зустрічі депутатів Партії регіонів, КПУ, СПУ з кліриками УПЦ МП, про участь вищих посадових осіб держави в церковних святах, про відвідини політиків із паломницько-передвиборною метою до храмів та монастирів. Практично кожен із номерів журналів УПЦ МП містить або інтерв’ю проросійського політика, або розповідь про його благі діяння на користь церкви, або статті піарслужб виборчих штабів напередодні виборів про православний аспект життя політика.

У цьому аспекті надзвичайно показовими є публікації у офіційному віснику УПЦ МП “Вісник прес-служби УПЦ” безлічі статей про “православні пріоритети” відомих проросійських політиків Віктора Януковича (приміром, публікація “Духовні пріоритети Віктора Януковича”, №36, 2004, та ін., де В.Януковича охарактеризовано людиною, яка живе за біблійними заповідями, сприяє відродженню православ’я, розбудовуючи храми та монастирі, “вміло будуючи стосунки з державними та суспільними діячами”, “протягом дня він завжди знаходить час відкрити Біблію” тощо), Олександра Мороза, Петра Симоненка та ін.

Так, знаковою є досить розлога стаття комуніста Петра Симоненка, лідера КПУ, про значення і роль православ’я для України “Хрестовий похід проти

України”, яка в різних модифікаціях та обсязі передруковувалась у багатьох православних виданнях УПЦ МП. У цьому матеріалі П.Симоненко показує свій погляд на кризу всередині українського православ'я. Окреслюючи як одну з причин кризи глобалізацію, П.Симоненко наголошує на тому, що після розвалу СРСР “головна мета інтервенції[глобалістів] – підірвати основу культурно-історичної, духовної єдності братніх народів Білорусі, Росії та України”. Підтримуючи і розвиваючи теорію змови Заходу проти країн пострадянського простору, зокрема України, головний комуніст України переконує, що Захід, просуваючи ідеї знеособленої глобалізації скеровує свою основну увагу на викорінення і “знешкодження” православ'я. У цьому ключі розглядається західний принцип верховенства права і захисту прав людини, який П.Симоненко ототожнює з протестантською етикою, та протиставляється йому православна етика солідарності. І головною загрозою православ'ю в Україні П.Симоненко вважає католицизм: “Активна діяльність Ватикану набуває характеру відвертої католицької агресії”, що здебільшого реалізується через відродження УГКЦ. І висновуючи, автор зазначає, що “церковний розкол в Україні – це змова проти українського православ'я”. Окремим пунктом П.Симоненко виділяє підтему “Українські комуністи і православна церква”, в якому окреслює позицію комуністів щодо релігійних питань.

Зокрема, головний комуніст України наголошує, що становище в православному середовищі детерміноване двома векторами зовнішньополітичного розвитку, які панують в українській політиці. Один напрям представляють, на його думку, націоналістичні сили і він є західним. А “канонічна УПЦ” виступає за збереження цілісності культурно-історичного простору східного слов'янства, за духовну єдність трьох братніх народів. Цитата комуніста П.Симоненка “православ'я було і є важливою духовною складовою національної ідентичності українського народу” свідчить про цілковите відмежування від тієї трагедії церкви, зокрема і православної, яку довелося пережити в комуністичному Радянському Союзі. А твердження “ми, комуністи, рішуче виступаємо проти політизації церковного життя в Україні, проти втягнення церкви в політичне протистояння і використання її авторитету для досягнення вузьких групових цілей”, є цинічною пропагандою і цілковито розходиться з діяльністю УКП, що завжди розглядала УПЦ МП як свій електоральний ресурс і під час виборів, і в часи складних суспільно-політичних потрясінь, що підтверджує вислів “тільки об'єднавши свої зусилля, ми зможемо протистояти новому хрестовому походу проти нашої Отчизни” (ідеться, ймовірно, про прагнення відновлення якщо не колишнього СРСР, то нового союзу “братніх” народів, нової імперії)[12, с.46–54].

Отже, проаналізувавши провідні друковані медіа УПЦ МП за період 2000–2013 рр. на предмет інкорпорації в них ідеологем “русского мира”, ми дійшли висновку, що шпальти церковної преси здебільшого використовуються з пропагандистською метою, щоби нав'язати українським віруючим російську парадигму світобачення. Ця система вірувань включає в себе такі постулати: Східна високоморальна

цивілізація і її осердя – православна церква – протистоїть бездуховному Заходу, суспільно-політичні та міжконфесійні процеси в Україні детерміновані змовою глобалістів та РКЦ (на українських теренах виразником її інтересів і виконавцем її завдання головно є УГКЦ) проти колишньої країни СРСР, для яких єдиний шанс на порятунок – це плекання своєї ідентичності й утворення нового союзу, в основі якого буде православна культурна ідентичність.

Сьогоднішня гібридна війна, яка включає в себе й інформаційну, на території України є свідченням глибокого проникнення ідей “русского мира” в свідомість вірян та невоцерковлених УПЦ МП, які політично ангажували себе на проросійські і сепаратистські політичні сили та рухи, що на повну потужність артикулювалися церковними медіа УПЦ МП.

Список використаних джерел

1. Анисимов В. И все же, что это было? К итогам папского визита в Украину // Информационный вестник прес-службы УПЦ. – 2001. – №1–3. – С. 38–42.
2. Брјуне А. Уся повнота радости: як французький дипломат став православним дияконом // Отрок.ua. – 2012. – №3. – С. 18.
3. Воскресения день, просветимся людіе!: Видання Прес-службы УПЦ. – К. : Час друку. – 30 с.
4. Выступление Святейшего Патриарха Кирилла на торжественном открытии III Ассамблеи Русского мира [Електронний ресурс]. – Режим доступу: patriarchia.ru/db/text/928446.html
5. День Перемоги: де і як ви його зустріли? // Фома в Україні. – 2012. – №2. – С. 28–29.
6. День рождение народа // Фома в Україні. – 2012. – №4. – С. 20.
7. Дубровський Р. “русский мир” як сучасний геополітичний проект / Руслан Дубровський // Освіта регіону. Політологія, психологія, комунікації. – 2011. – №4. – С. 82–86.
8. Европейская интеграция и прозелитизм // Вісник прес-службы УПЦ. – 2001. – №1–3. – С. 52–53.
9. Перелік ЗМІ Української Православної Церкви, рекомендованих Синодальним інформаційно-просвітницьким відділом УПЦ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://festzmi.org/node/998.
10. Релігійна мережа в Україні: стан і тенденції розвитку // Національна безпека й оборона. – 2011. – №1–2. – С. 3–36.
11. Русский щит // Мир. – 2008. – №17. – С. 5.
12. Симоненко П. Крестовый поход против Украины // Информационный вестник прес-службы УПЦ. – 2001. – №1–3. – С. 46–54.

References

1. Anisimov V. I vse zhe, chto jeto bylo? K itogam papskogo vizita v Ukrainu // Informacijnyj visnyk pres-sluzhby UPC. – 2001. – №1–3. – S. 38–42.
2. Brjune A. Usja povnota radosti: jak francuz'kyj dyploamat stav pravoslavnym dyjakonom // Otrok.ua. – 2012. – №3. – S. 18.
3. Voskresjenija den', prosvjetimsja ljudije!: Vydannja Pres-sluzhby UPC. – K. : Chas druku. – 30 s.
4. Vystuplenie Svjatejshego Patriarha Kirilla na torzhestvennom otkrytii III Assamblei Russkogo mira [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: patriarchia.ru/db/text/928446.html
5. Den' Peremogy: de i jak vy jogo zustrily? // Foma v Ukraine. – 2012. – №2. – S. 28–29.
6. Den' rozhdzenie naroda // Foma v Ukraine. – 2012. – №4. – S. 20.
7. Dubrov's'kyj R. “rus'skij myr” jak suchasnyj geopolitychnyj proekt / Ruslan Dubrov's'kyj // Osvita regionu. Politologija, psihologija, komunikacii'. – 2011. – №4. – S. 82–86.
8. Evropejskaja integracija i prozelitizm // Visnyk pres-sluzhby UPC. – 2001. – №1–3. – S. 52–53.
9. Perelik ZMI Ukrain's'koi' Pravoslavnoi' Cerkvy, rekomendovanyh Synodal'nym informacijno-prosvitnyč'kym viddilom UPC [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://festzmi.org/node/998.

10. Religijna mrežha v Ukraїni: stan i tendencii' rozvytku // Nacional'na bezpeka j oborona. – 2011. – №1–2. – S. 3–36.

11. Russkij shhit // Mir. – 2008. – №17. – S. 5.

12. Simonenko P. Krestovij pohod protiv Ukrainy // Informacijnyj visnyk pres–sluzhby UPC. – 2001. – №1–3. – S. 46–54.

Fylpчук S. V., Ph.D. of historical sciences, associate professor of religious and theology studies of the National University "Ostrog Academy" (Ukraine, Ostrog), svitla33@meta.ua

Manifestations of the "Russian World" in the print media UOC MP

This article analyzes the incorporation of the "Russian World" ideology in Ukrainian Orthodox Media (2000–2013).

The purpose of the article is to investigate the manifestations of the "Russian World" in the leading print media UOC MP and also to trace the relationship and interdependence between the subjects of the print media UOC–MP and the implementation of the ideology of "Russian World" in the social and political context of Ukraine.

Elements of the "Russian World" are civilization, historical, linguistic, cultural, social and political dimensions. Analyzing the leading print media UOC MP for the period 2000–2013 for the purpose of incorporation in their "Russian World" ideology, we have concluded that the church media is mostly used for propaganda of the Russian worldview paradigm to Ukrainian believers. This belief system includes the following postulates: an Eastern moral civilization and its core the Orthodox Church are opposed to unspiritual West, social, political and confessional processes in Ukraine are determined by conspiracy of the globalists and RCC (the exponent of its interests and its task performer on Ukrainian territory is mainly UGCC) against the former Soviet Union countries, for which the only chance for salvation is nurturing its identity and formation of a new union with the base of the Orthodox cultural identity.

Keywords: the print media, the UOC MP, ROC, the "Russian World".

Филипчук С. В., кандидат исторических наук, доцент кафедры религиоведения и теологии, Национальный университет "Острозька академия" (Украина, Острог), svitla33@meta.ua

Проявления "русского мира" в печатных медиа УПЦ МП

Анализируется инкорпорация идеологии "русского мира" в пространстве украинских православных медиа (2000–2013 гг.).

Цель статьи: исследовать проявления "русского мира" в ведущих печатных СМИ УПЦ МП, а также проследить взаимосвязь и взаимозависимость между тематикой печатных медиа УПЦ МП и внедрением идеологии "русского мира" в общественно-политическое пространство Украины.

Элементами "русского мира" является цивилизационное, историческое, языковое, культурологическое, общественно-политическое измерения. Полосы церковной прессы в основном используются в пропагандистских целях, чтобы навязать украинским верующим парадигму мировоззрения "русского мира". Эта система верований включает в себя такие постулаты: восточная высоконравственная цивилизация и ее сердцевиной – православная церковь – противопоставит бездуховному Западу; общественно-политические и межконфессиональные процессы в Украине детерминированы заговором глобалистов и РКЦ (на украинской территории выразителем ее интересов и исполнителем ее задач в основном является УГКЦ) против бывших стран СССР, для которых единый шанс на спасение – это утверждение своей идентичности, образование нового союза, в основе которого будет православная культурная идентичность.

Ключевые слова: печатные медиа, УПЦ МП, РПЦ, "русский мир".

* * *

УДК 286.15

Чаплинский В. Г.

магістр релігієзнавства,

Національний університет "Острозька академія"
(Україна, Острог), vlad.chaplin@mail.ru

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІ РЕФОРМУВАННЯ БАПТИСТСЬКИХ ЦЕРКОВ НА УКРАЇНІ

У сучасній Україні в процесі індустріалізації суспільства сталася урбанізація населення, що привело до виникнення нових соціальних груп і зміни соціалізації індивіда. В умовах глобалізації, сталася приватизація і суб'єктивізація релігійної ситуації. Баптистська церква стає повноправним учасником суспільного дискурсу. Метою роботи – вивчити нові форми мирського впливу на українську баптистську церкву. Показати вплив на ситуацію в церкві процесів що відбуваються в соціально-економічній сфері, а також дія чинників міжнародного характеру. В дослідженні описані соціокультурні зміни, які відбуваються в сучасному світі і їх вплив на баптистський рух в Україні. Унаслідок цих процесів змінюються традиції, життєві стилі і форми організації в служінні баптистських церков.

Ключові слова: традиції, глобалізація, секуляризація, ідентичність, модернізація, трансформація, соціальна концепція.

У сучасній Україні в процесі індустріалізації суспільства сталася урбанізація населення, що привело до виникнення нових соціальних груп і зміни соціалізації індивіда. В умовах глобалізації, сталася приватизація і суб'єктивізація релігійної ситуації. З'явилися нові релігійні інститути, принципи організації релігійних співтовариств. На суспільному рівні модернізаційні процеси в церкві знижують рівень інституалізації свідомості віруючих людей, сприяючи його перетворенню на індивідуальне, персоналізоване.

Баптистська церква стає повноправним учасником суспільного дискурсу. Глобалізація сприяє формуванню "загальносвітової" ідентичності, а також локалізує універсальні релігійні ідеї, інкультурує їх в місцевий контекст. Розвиток науково-технічного прогресу викликав в людині втому від раціональності і привів до підвищеної уваги до пізнього протестантизму в т.ч. до баптизму і вплинув на його трансформацію і модернізацію у межах самої традиції. Велике значення набуває одна з найважливіших християнських ідей – ідея порятунку, збереження людини як біологічного виду. У таких умовах особливо актуальні загальнолюдські цінності.

Мета роботи – вивчити нові форми мирського впливу на українську баптистську церкву. Показати вплив на ситуацію в церкві процесів що відбуваються в соціально-економічній сфері, а також дія чинників міжнародного характеру.

У сучасній Україні відбуваються значні соціокультурні зміни: руйнуються колишні системи цінностей, формується єдиний світовий простір, утворюється нова культура зі своїми законами розвитку і функціонування. Необхідно вивчити відповідні зміни в доктринах баптистської церкви, формах організації і методах діяльності.

Соціокультурний чинник є вирішальним на Україні через свою здатність зорієнтувати ціннісно-моральну базу подальшої суспільної модернізації. Оскільки соціальна концепція об'єктивно виражає найбільш істотні процеси, які відбуваються в баптистській церкві, то її вивчення є необхідним складовий філософско-релігіознавчого дослідження. Академічний рівень вивчення релігійного феномену соціального християнського учення і державно-церковних стосунків, історичні і соціо-культурні тенденції в сучасному світі християнства, теоретичні і методологічні проблеми морально-етичного характеру, як регулювальник духовних процесів в суспільстві знаходимо в працях А. Колодного, Л. Филипович, П. Яроцького, В. Губерського, В. Лубського, В. Еленського і ін.

Модернізаційні процеси в сучасному християнстві аналізуються в роботах вітчизняних вчених: Д. Кирюхіна, М. Кирюшка, О. Недавної, Н. Стоколос. Здійснюються дослідження соціальних концепцій пізніх протестантських церков такими авторами як Н. Дудар, М. Заковіч, В. Любашенко, А. Московчук, П. Павленко, Ю. Решетников, О. Спіс, В. Тітаренко, В. Франчук.

На сучасному світі відбуваються значні соціокультурні зміни: руйнуються колишні системи цінностей, формується єдиний світовий інформаційний простір, утворюється нова культура зі своїми законами розвитку і функціонування. Традиційні релігії не